

ROLUL UNIVERSITĂȚII ANTREPRENORIALE ÎN ECONOMIA BAZATĂ PE CUNOAȘTERE

Victoria POSTOLACHE, dr., conf. univ.

Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *In ensuring the sustainable development of the economy and society, solving the most pressing problems of the modern world, education is assigned a leading role. According to the famous researcher of educational systems Michael Barber, education reform is among the main tasks of almost all countries. Innovative scenarios for the development of the economy and society require the development of new strategies, principles and mechanisms for the development and modernization of the education system. The most promising and deep foundations underlying such strategies are the ideas about the leading role of human capital as the goal and means of modernization processes.*

Keywords: *university, entrepreneurship, entrepreneurial university, education system, commercialization of research results.*

În ultimii ani, teoria economiei cunoașterii și a societății informaționale s-a dezvoltat activ. În cadrul acestor tendințe, problema transformării universităților devine din ce în ce mai actuală, deoarece lor li se cere să joace rolul nu numai de generator de noi cunoștințe și de personal nou înalt calificat, ci și al unui participant intermediar în cadrul sistemului de inovare și transfer tehnologic.

Dezvoltarea economiei globale obligă universitatea să se adapteze la acest mediu instabil și în continuă schimbare. Universitatea este forțată să se reconstruiască pentru a face față provocărilor mediului extern cu scopul de a asigura competitivitatea pe piața educațională internațională. Globalizarea economiei și internaționalizarea educației pun universitatea să se gândească la restructurarea sa internă, schimbarea obiectivelor strategice, creșterea eficienței activităților sale atât pentru a oferi servicii educaționale mai bune, cât și pentru a influența economia cu provocările actuale.

Universitatea din sistemul socio-economic, îndeplinind funcțiile sale tradiționale, dobândește o nouă caracteristică structurală, care provoacă un conflict de interese, deoarece este străină în prima etapă a dezvoltării sale. Cu toate acestea, noua caracteristică structurală funcționează pentru întregul sistem al universității și astfel ne demonstrează evoluția universității ca instituție.

Evoluția conceptului de „universitate antreprenorială” este redată în figurile 1 și 2.

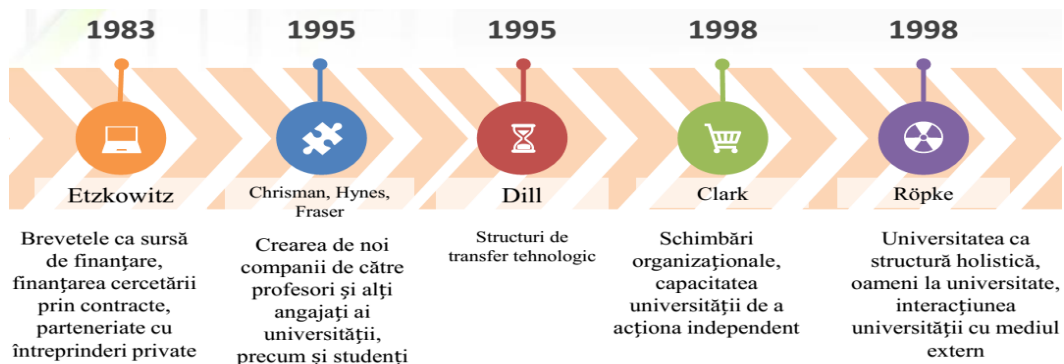

Figura 1. Axa temporală a conceptului de „universitate antreprenorială”

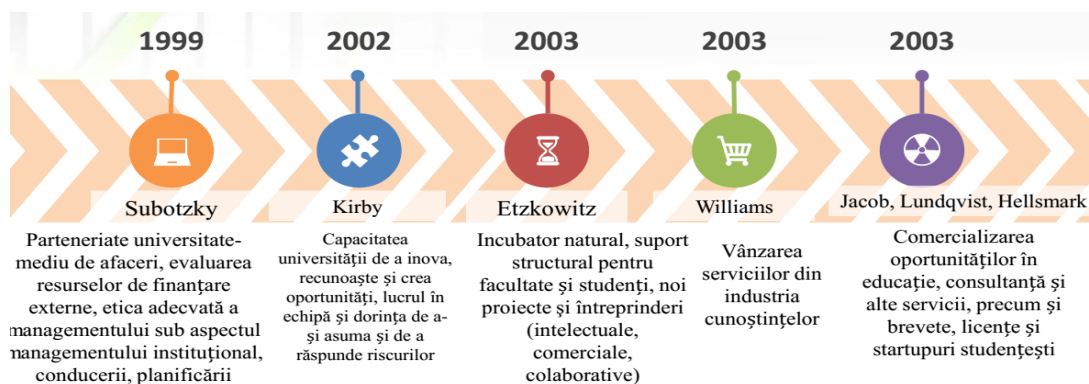

Figura 2. Axa temporală a conceptului de „universitate antreprenorială” (continuare)

Sursa: elaborată de autor după sursele 2 - 4

Din punct de vedere istoric, misiunea universității se cunoaște de cca o mie de ani și este o misiune educațională, pe când misiunea de cercetare este mult mai tânără și nu are mai mult de 200 de ani. Aceste două misiuni s-au completat organic, iar opinia că existența științei și educației de astăzi sunt inseparabile una de cealaltă a prins rădăcini în conștiința omenirii.

Unul dintre autorii modelului spiralei triple – interacțiunea a trei sfere instituționale – universității, mediul de afaceri și guvernare în procesul de dezvoltare inovatoare a economiei – determină rolul universităților ca fiind extrem de important pentru economia bazată pe cunoaștere. Universitatea este văzută nu este văzută doar ca instituție educațională, ci și instituție care generează noi cunoștințe [2].

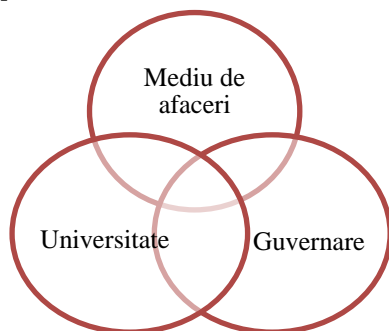

Figura 3. Spirala lui Etzkowitz (Modelului triplu al lui Helix) [2]

Conform acestui model, caracteristicile unei universități antreprenoriale sunt:

1. Valorificarea cunoștințelor care sunt create și diseminate pentru a fi utilizate în practică și pentru dezvoltarea disciplinară. Cunoașterea este baza dezvoltării sociale și economice, ceea ce înseamnă importanța crescândă a tuturor funcțiilor universității în societate.
2. Universitatea lucrează îndeaproape cu mediul de afaceri și statul.
3. Universitatea antreprenorială este o instituție relativ independentă, nu o structură generată și dependentă de alte sfere instituționale.
4. Conflictul dintre principiile independenței și interdependenței duce la apariția unor forme hibride corespunzătoare realităților societății într-un loc specific și la un moment specific.
5. Reflexivitatea, caracteristică a unei universități antreprenoriale, duce la renovarea internă și revizuirea relației universității cu afacerile și statul.

Acest model descrie dinamica dezvoltării universității pe etape și formulează principiile construirii unei universități antreprenoriale moderne:

1. Capacitatea conducerii academice de a defini obiectivele strategice și de a le atinge;
2. Controlul juridic asupra resurselor academice, inclusiv proprietatea imobiliară și proprietatea intelectuală;

3. Capacitatea organizațională pentru transferul de tehnologie prin brevetare, licențiere și incubatoare;
4. Etica antreprenorială corporativă în rândul reprezentanților administrației, facultăților, studenților [2].

Modelul universității antreprenoriale este opus universității de modelul academic tradițional al turnului de fildeș. Conform acestui model, universitatea se adresează ei înseși – este orientată spre interior și reprezintă un sistem care se află într-o anumită izolare de societate.

O universitate antreprenorială se caracterizează prin orientarea sa exterioară, dorința de comunicare și interacțiune cu societatea, care este extrem de importantă pentru funcționarea universității într-o economie bazată pe cunoaștere. Modelul oferă mai multe opțiuni pentru implicarea instituțiilor care generează cunoștințe în procesul de dezvoltare inovatoare:

- un model exogen de creare a parcurilor științifice cu implicarea ramurilor corporațiilor transnaționale;
- un model endogen, în care, pe baza universităților, se generează grupuri de teoreticieni și practicieni ai cunoașterii polivalente, creând invenții, companii derivate și produse noi;
- un model hibrid care combină abordarea exogenă a investițiilor străine directe cu abordarea endogenă, în care incubăția întreprinderilor cu cunoștințe intensive și transferul de tehnologie se bazează pe surse locale.

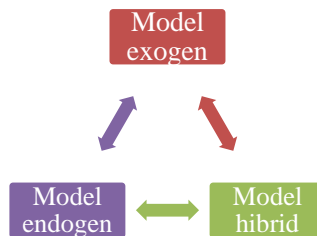

Figura 4. *Modele de implicare a instituțiilor care generează cunoștințe în procesul de dezvoltare inovatoare [2]*

Trebuie remarcat faptul că rolul activ al universităților în dezvoltarea economică nu afectează în niciun caz obiectivele academice de bază ale activităților educaționale și de cercetare. În același timp, rolul pe care universitățile încep să îl joace în dezvoltarea economică schimbă modul în care sunt îndeplinite sarcinile activităților educaționale și de cercetare. Un exemplu ilustrativ al evoluției unei universități antreprenoriale este evoluția oportunităților de transfer de tehnologie:

Etapa 1. Biroul de mediere servește drept legătură între agenți economici și universitate și facilitează, de asemenea, formalizarea interacțiunilor dintre acestea. Biroul monitorizează activitățile absolvenților și îndeplinește funcția de exportare a cunoștințelor în afara universității. Obligațiunea specialiștilor de birou este de a organiza interacțiunea între subdiviziunile structurale ale universității și companiile interesate;

Etapa 2. Disponibilitatea capacității organizaționale pentru brevetare și licențiere. Biroul de transfer tehnologic este angajat în căutarea și selecția tehnologiilor din grupurile de cercetare universitare, precum și în căutarea domeniilor de aplicare a acestor tehnologii;

Etapa 3. Cunoștințele și tehnologiile sunt exportate de antreprenori din afara universității. Universitatea antreprenorială este o rețea de parcuri științifice, institute de cercetare și grupuri de entități economice;

Etapa 4. Integrarea activității antreprenoriale în activitatea academică zilnică a universității, atunci când disponibilitatea disciplinelor privind antreprenoriatul este tipică pentru formarea tuturor studenților, iar incubatorul, împreună cu laboratoarele universitare, devine o parte integrantă a universității, îndeplinind atât o funcție educațională în cadrul organizațiilor didactice, cât și sarcinile socio-economice, în general [2].

În lucrarea sa, Burton Clark, unul dintre fondatorii conceptului de universitate antreprenorială, a definit termenul „antreprenorial” ca o caracteristică a sistemelor sociale – atât univer-

sitățile, în general, cât și subdiviziunile lor, în special. Acest termen include conceptul general de antreprenoriat – un efort deliberat de „consolidare a instituțiilor”, care include crearea oricărei companii. Astfel, o universitate antreprenorială dorește în mod independent să facă schimbări pentru a obține avantaje competitive în viitor [1].

Transformarea universităților în sine nu este un proces aleatoriu. Transformarea se referă la schimbări semnificative în structura organizațională, cu înțelegere colectivă și inițiativă colectivă de schimbare. Burton Clark observă că prezența independenței oficiale nu garantează schimbarea activă, chiar și cu o posibilitate excepțională de autodeterminare, universitățile pot fi organizații pasive. Potrivit cercetătorului, pentru un proces atât de semnificativ transformarea necesită efort în următoarele domenii:

- centrul de control consolidat, care ar trebui să demonstreze capacitatea de auto-guvernare mai substanțială a sistemului;
- rețea extinsă de dezvoltare care include o varietate de forme de centre și diviziuni pe principiul unei structuri matrice care aduce flexibilitate unui sistem stabil;
- diverse surse de finanțare pentru a face față costurilor tot mai mari ale transformării;
- transformări în unități academice, de cercetare, de învățământ care sunt conștiente de valoarea economică și educațională a unei abordări antreprenoriale a acțiunii;
- cultură antreprenorială care necesită o regândire a schimbării organizaționale.

Fără îndoială, în practica autohtonă, teza „Universitatea antreprenorială este o instituție academică care nu se află sub controlul statului și al afacerilor” evocă critici datorită specificității tradițiilor dezvoltării sistemului educațional, condițiilor prealabile istorice pentru formarea unei școli științifice și dezvoltării socio-economice în general [3].

Pe baza clasificării în funcție de tipurile de antreprenoriat (antreprenor de rutină, intermediar, inovator, antreprenor evolutiv), se poate înțelege mai exact esența universității antreprenoriale. O universitate antreprenorială, în primul rând, poate fi caracterizată în conformitate cu ultimele două tipuri de antreprenoriat, în special, ca inovator, ceea ce implică difuzarea de noi cunoștințe, predarea acestor noi cunoștințe studenților și utilizarea noilor cunoștințe în sistemul economic.

De obicei, o universitate antreprenorială se caracterizează prin coexistența structurală a tipului de antreprenoriat de mai sus cu antreprenoriatul evolutiv, care este asociat cu construirea de competențe în ceea ce privește generarea de noi afaceri.

Pe termen lung, contribuția universităților antreprenoriale prin activități educaționale, științifice și antreprenoriale poate duce la apariția de noi factori de producție care vor contribui la dezvoltarea socio-economică a țării, în general, și a regiunii, în special:

- capitalul uman prin crearea, atragerea și reținerea persoanelor în căutarea unui loc de muncă și a antreprenorilor (studenți absolvenți, absolvenți și antreprenori);
- capital sub formă de cunoaștere prin generarea, atragerea și reținerea unor cercetători de prestigiu care contribuie la dezvoltarea proceselor științifice și de inovare (antreprenori academici);
- capitalul social prin creșterea atractivității țării și consolidarea parteneriatelor cu clustere naționale care identifică nevoile și le îndeplinesc (mediu extern);
- capitalul antreprenorial prin atragerea în țară și crearea de noi întreprinderi, precum și dezvoltarea concurenței [3].

Evaluarea unei universități antreprenoriale este construită atât din punctul de vedere al evaluării mediului intern, cât și din punctul de vedere al interacțiunii cu mediul extern, care include nu numai companiile de afaceri care înconjoară universitatea și cooperează cu ea în orice direcție, ci un întreg complex de actori - părțile interesate nu numai din afaceri și industrie, ci și agenții guvernamentale, organizații publice, instituții de dezvoltare și multe alte organizații.

Astăzi, se pot distinge două modele de universitate antreprenorială [4]: antreprenorial prin rezultat – facultatea și absolvenții creează companii inovatoare; antreprenorial după tipul de acțiune al echipei de conducere (universitate-antreprenor).

Primul model prevede formarea de condiții favorabile pentru studenți, profesori și absolvenți pentru formarea companiilor de start-up și spin-off de înaltă tehnologie.

Al doilea model prevede crearea unui centru de cercetare puternic care produce și introduce noi produse științifice și tehnice pe piață, atrăgând astfel resurse financiare și sporindu-și independența față de resursele de stat. Indiferent de alegerea modelului universitar antreprenorial, trăsătura sa distinctivă este:

- intensificarea utilizării resurselor și căutarea unor surse suplimentare;
- dezvoltarea infrastructurii și a unei rețele de sucursale și reprezentanțe;
- interesul economic combinat cu satisfacerea intereselor publice.

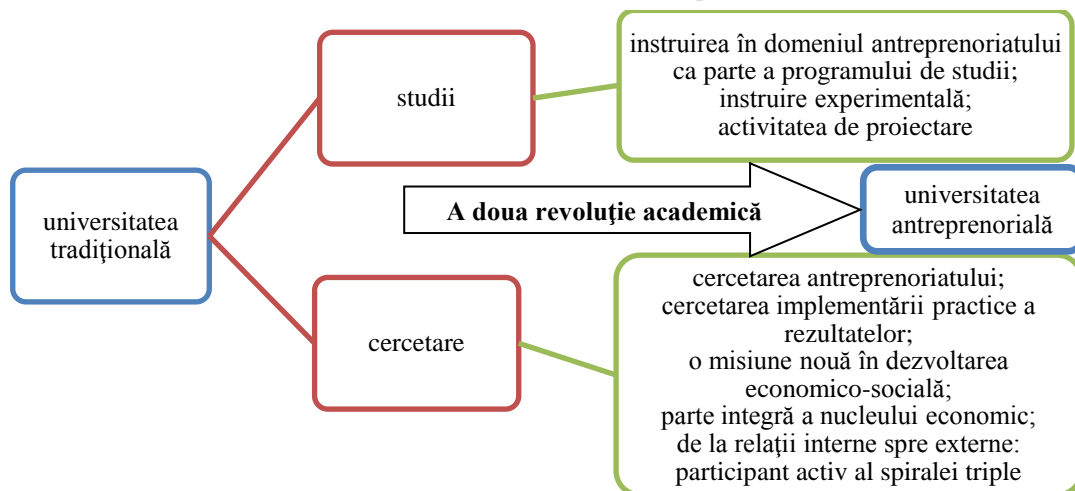

Figura 5. De la universitatea tradițională la cea antreprenorială

Sursa: adaptată de autor după [2]

Principalii indicatori care îi caracterizează cele mai importante semne ale antreprenorialului, ar trebui să includă cele menționate în tabelul 1.

Tabelul 1. Matricea indicatorilor potențialului antreprenorial al universității

Activitățile universităților	Indicatori și componente ale antreprenorialului caracterizate de aceștia		
	Activitate	Eficiență	Rezultativitate
Generarea de cunoștințe	Antreprenorial în activitățile științifice ale universității	Venituri antreprenoriale din activități de cercetare	Competitivitatea universității pe piața serviciilor de cercetare
Transfer de cunoștințe	Antreprenorial în activitățile educaționale ale universității	Rezultatul financiar al activităților educaționale	Competitivitatea universității pe piața serviciilor de educație profesională
Implementarea în producție	Comercializarea cunoștințelor	Suma veniturilor din implementarea cunoștințelor în producție	Competitivitatea universității pe piața serviciilor de educație profesională și pe piața muncii
Alte activități generatoare de venituri	Structurile antreprenoriale ale universității	Rezultatul financiar al activităților antreprenoriale ale structurilor universității	Competitivitatea structurilor de afaceri ale universității pe piețele de mărfuri și pe piețele instrumentelor financiare

Sursa: [3]

În același timp, dezvoltarea funcțiilor antreprenoriale în universitățile moderne este împiedicată de multe bariere menționate în figura 6.

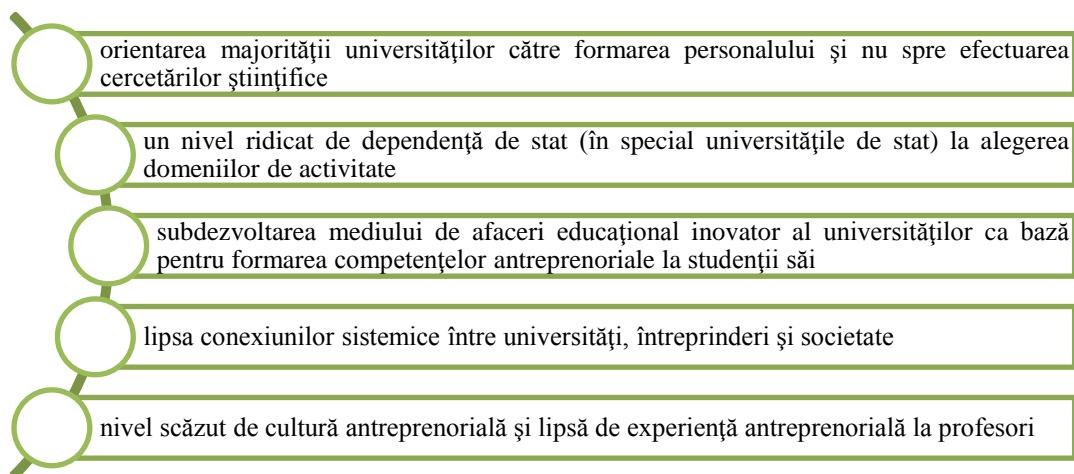

Figura 6. Bariere de dezvoltare a funcțiilor antreprenoriale în universitățile moderne

Sursa: elaborată de autor

În acest sens, atunci când evaluăm universitatea antreprenorială, rolul și sarcinile acesteia în societate, este necesar să ne amintim câteva puncte importante:

1. Conceptul de „universitate antreprenorială” este un concept complex, prin urmare, evaluarea unei universități antreprenoriale ar trebui să se bazeze atât pe criterii cantitative de eficiență, cât și pe schimbări calitative care apar la universitate. Adesea, pentru simplitatea evaluării, se ia criteriul numărului și calității întreprinderilor fondate de absolvenții unei universități antreprenoriale, care se datorează faptului că o universitate antreprenorială este capabilă să creeze un mediu favorabil întreprinderilor generatoare;
2. Pentru a umple sistemul de învățământ superior cu dinamica caracteristică a unei universități antreprenoriale și pentru a întări legăturile dintre industrie și educație pentru dezvoltarea unei abordări orientate spre practică și bazată pe proiecte în educație, ar fi binevenit să se includă universitățile antreprenoriale în topul universităților din Moldova.
3. Conceptul de „universitate antreprenorială” este un concept evolutiv, care a fost completat și rafinat în cursul autoevaluării de către universități în procesul de transformare și dezvoltare a acestora.
4. Este necesar să se țină cont de condițiile socioeconomice în care are loc formarea și dezvoltarea universității antreprenoriale, deoarece fiecare mediu de țară este unic. Prin urmare, este necesar să se evidențieze mecanismele și instrumentele care vor permite universității antreprenoriale să își realizeze potențialul în mod adecvat în contextul socioeconomic specific național.

Rolul activ al universităților în dezvoltarea economică nu afectează în niciun caz obiectivele academice de bază ale activităților educaționale și de cercetare

Bibliografie:

1. CLARK, B. R. *Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation*, Pergamon. IAU Press: Elsevier Science, 1998
2. ETZKOWITZ, H. *The Triple Helix. University – Industry – Government. Innovation in Action*. New York: Routledge, 2008
3. GUERRERO, M., URBANO, D. Entrepreneurial Universities: Determinants, Impacts, and Challenges//Hélice. V. 2, Issue 2, June 2013. [online] [citat 10.09. 2020]. Disponibil: <http://www.triplehelixassociation.org/helice/volume-2-2013/helice-issue-6>
4. ROPKE, J. *The Entrepreneurial University: Innovation, academic knowledge creation and regional development in a globalized economy*. New York, 1998